

att i övrigt beakta de i motionen framförda synpunkterna vid den slutliga utformningen av de gymnasiala skolformerna.

Stockholm den 12 november 1964

C.-H. Hermansson

Hilding Hagberg

Helmer Holmberg

Henning Nilsson

Gunvor Ryding

Nr 1061

Av herr Kellgren m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 171, angående reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

(Lika lydande med motion nr 857 i Första kammaren)

Vår tids snabba expansion på alla områden har som förutsättning en välutvecklad och tillräckligt rikt differentierad utbildningsverksamhet, som tillgodoser både behoven av ungdomsutbildning och de vuxnas behov av om skolning, vidareutbildning och uppskolning. Ingen kan i dag se gränserna för behovet av utbildning. Detta behov synes ständigt växa i takt med utbildningens egen expansion. Utbildningens produktiva gränsvärde synes också öka i samma mån som kunskaperna om den mest ändamålsenliga pedagogiken för olika åldrar, kunskapsstadier och begåvningsprofiler blir större. Det förefaller i dag helt klarlagt att ett land med en hög andel välutbildade bland sin befolkning har största möjligheter att hävda sig i nationernas krets, eftersom den viktigaste produktionsfaktorn — den mänskliga arbetskraften — då kan komma till sin rätt.

Med hänsyn härtill är det tillfredsställande att vi nu står inför en ny etapp i utbyggandet av vårt undervisningsväsende i och med regeringens förslag angående reformering av de gymnasiala skolformerna m. m. Nästa etapper kommer att bli en reformering av yrkesskolan och av den gymnasiala vuxenutbildningen, utredningsuppgifter som i dag åvilar yrkesutbildningsberedningen och gymnasieutredningen.

Att reformer på utbildningens område skapar behov av ytterligare snabba och genomgripande reformer för att tillvarata väckta studie- och utbildningsintressen särskilt bland befolkningsgrupper, som ditills varit utestängda från bildningsmöjligheterna, visade redan enhetsskolans genomförande. Grundskolereformen 1962 och det studiesociala stödets utvidgning

vid värriksdagen kommer att visa samma sak. Utbildningsexpansion igångsätter en process som frigör oanade produktiva krafter och skapar fortlöpande behov av större och ännu mer markerade insatser från samhällets sida för att tillgodose och nyttiggöra dessa. Detta gäller givetvis alla nivåer av utbildningen. Grundskolans utbyggnad kräver sålunda en i tiden samordnad utbyggnad av yrkesskola och de gymnasiala studieformerna. På motsvarande sätt fordrar dessa senare en snabb utbyggnad av alla slags postgymnasiala utbildningsvägar. Utbyggnadsprocessen kan aldrig bli avslutad utan förluster för samhället så länge utbildningen leder fram till i djupare mening mer produktiva människor i stånd att upprätthålla och vidga den pågående expansionen av samhällets totala resurser.

Det mest slående exemplet på hur utvidgningen av en skolform skapar behov av expansion inom närmast högre skolform erbjuder uppgifterna om elevernas förstahandsval i mars 1964 till årskurserna 7, 8 och 9 för läsåret 1964/65 i Västmanlands län, det område av landet där som bekant enhets-skolan startade snabbast och fått sin största utbredning.

Förstahandsvalet visar att i tillvalet till årskurs 7 har inte mindre än 82 procent valt de teoretiska kombinationerna. Motsvarande siffra vid tillvalet till årskurs 8 är ännu något högre — 84 procent.

Hur linjevalet till årskurs 9 fördelar sig mellan de teoretiska och praktiska linjerna i Västmanlands län, Västerås och Malmö stad framgår av nedanstående tablå.

	S:a elever %	9 g—9 s %	9 pr—9 ht %
Västmanlands län	3 695	73	27
Västerås	1 256	78	22
Malmö	3 278	76	24

Att de mest teoretiska linjerna i första hand visat sig tilldragande vid förstahandsvalet visar följande uppgifter:

	Årskurs 7: 1 %	8: 1 %	9 g %
Västmanlands län	59	52	43
Västerås	69	60	51

Det finns ingenting som talar emot den uppfattningen att vår tids ungdomar och deras föräldrar i första hand siktar på teoretiska utbildningsvägar och att detta är fallet inte endast i Västmanlands län utan gäller för hela vårt land, ett förhållande som grundskolans successiva utbyggande säkert kommer att ge belägg för. Ur denna synpunkt är det att beklaga att ett ställningstagande till förslaget om reformering av de gymnasiala skolformerna inte kan ske samtidigt med behandling av yrkesskolan och denna skolforms inpassning i utbildningssystemet mellan grundskola och de postgymnasiala utbildningsformerna.

Uppgifterna från Västmanlands län beträffande elevernas förstahandsval i fråga om utbildningslinje visar otvetydigt att trycket på de gymnasiala studieformerna kommer att bli mycket stort under hela 60-talet. Den av ecklesiastikministern i propositionen förordade riktningen för den kvantitativa omfattningen av gymnasium och fackskola omkring 1970 med ca 30 procent av årskullen i gymnasium och ca 20 procent i fackskola kan förefalla realistisk såsom ett genomsnitt för hela landet, men utbyggnaden synes långt ifrån motsvara behoven i tätorter och län där enhets- och grundskola skapat intresse för och väckt behov av en ännu snabbare utbyggnad av de gymnasiala skolformerna. Det förefaller därför sannolikt att riksdagen inom få år kommer att få ta ställning till förslag som avser att snabbare utbygga dem.

Självfallet kan det av ungdomarna visade överväldigande intresset för de teoretiska kombinationerna i grundskolan väcka farhågor för att det praktiska yrkeslivets behov av arbetskraft inte blir tillräckligt tillgodosett både vid en kortsiktig och en långsiktig bedömning av arbetsmarknadsutvecklingen. Att komma till rätta med dessa svåra problem tillhör utbildningspolitikens i dag mest aktuella uppgifter och bör i möjligaste mån tillgodoses också inom ramen för reformeringen av de gymnasiala skolorna.

Det framstår i dag såsom en allvarlig risk att trycket på de gymnasiala skolformerna kan bli så starkt i många delar av landet, att utbildningen på grundskolans högstadium kommer att snedvridas. Vi riskerar att få tillbaka »realskolelandet» på en ny och högre nivå. Det är uppenbart att en ransonering av utbildningsplatserna på gymnasienivån leder fram till poängjakt och hets i skolarbetet, vilket är oförenligt med grundskolereformens idé. En ännu mera allvarlig utveckling av poängjakten för att vinna tillträde till de teoretiska linjerna är den snedvridning i värderingarna av olika yrken och utbildningsvägar, som hotar att uppkomma. Det praktiska arbetet och de praktiska utbildningsvägarna synes förlora i anseende med risk för en skevhet i yrkesvalet, som kan visa sig olycklig för vårt land.

De åtgärder som måste tillgripas för att i tid korrigera en hotande obalans i vårt utbildningsväsende är flera.

Det måste stå klart att utredningsarbetet för att förverkliga den av ecklesiastikministern förordade framtida ungdomsskolan måste igångsättas så snart mer erfarenhetsmaterial från grundskola, yrkesskola, fackskola och gymnasium föreligger. Den viktigaste praktiska åtgärden synes emellertid vara att redan nu söka höja utbildningsstandarden inom fackskola och yrkesskola, så att dessa skolformer bättre kan konkurrera om elever som inte endast har teoretiska intressen utan också praktiska sådana. Genom att lämna teoretisk undervisning i vissa av gymnasiets kärnämnen, t. ex. matematik, svenska, engelska eller andra främmande språk och samhällslära, åt elever inom fack- och yrkesskola, så att dessa efter slutad skolgång och utbildning snabbare kan inhämta fullständig gymnasiekurs i dessa ämnen,

ökas konkurrensförmågan väsentligt i de postgymnasiala skolformernas olika delar — skolformerna blir helt enkelt mer likvärdiga och hela skol-systemet vinner i effektivitet.

Den kompletterande undervisning i teoretiska ämnen i fack- och yrkesskola, som här rekommenderas, kan lämpligen få formen av frivilligt tillval av mer avancerad kurs. Undervisningen må helst lämnas under dagtid, men om hinder i form av brist på lämpliga skollokaler eller på kompetent lärarpersonal föreligger, må undervisningen kunna lämnas under kvällstid. I andra länder, t. ex. Sovjetunionen, praktiseras många olika former av frivillig eftermiddags- och kvällsundervisning i teoretiska ämnen för elever i yrkes- och mellanskolor.

Självfallet kan bristen på lärare utgöra ett allvarligt hinder för här avsedd utbyggnad av den teoretiska undervisningen i fack- och yrkesskola, men det förefaller sannolikt att många ämneslärare redan nu skulle vara intresserade av att såsom extraarbete äta sig undervisning av detta slag. Det förefaller också sannolikt att många lärarkrafter inom yrkesskolan äger tillräckliga kunskaper för att lämna postgymnasial teoretisk undervisning åt intresserade elever i sin egen skola. Självfallet kan personer inom näringslivet med tillräckliga kunskaper bli särskilt intresserade av att lämna kvalificerade lärarinsatser i fack- och yrkesskola åt elever, som vid sitt val av ämnen visar särskilt hög studieaktivitet. Erfarenheterna vid våra tekniska kvällsskolor visar hur aktivt detta studieintresse kan vara.

Givetvis kan man inte bortse ifrån de många administrativa och organisatoriska problem, som kan uppkomma vid ordnandet av gymnasial teoretisk undervisning vid fack- och yrkesskola, men det förefaller högst sannolikt att både skolledare och kommunala skolorgan gärna ätar sig detta merarbete när de ställs inför valet mellan positiva åtgärder av detta slag eller tvånget att avvisa elever med ådalagd kompetens och intresse för gymnasiala teoretiska studier från sådana studier.

Under hänvisning till ovanstående hemställes,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition angående reformering av de gymnasiala skolorna m. m. måtte uttala, att elever i fackskolor skall beredas möjlighet — under dagtid eller kvällstid — att erhålla frivillig undervisning i ett eller flera ämnen enligt läroplanen för det treåriga gymnasiet.

Stockholm den 12 november 1964

Nils Kellgren

Stellan Arvidson

Oskar Lindkvist

Bror E. Nyström

Bengt Fagerlund

Gördis Hörnlund

Viola Sandell

Sigrid Ekendahl

Henry Allard